

Gouden eeuw was eeuw van de migranten

PETER VAN BRUMMELEN

In de zeventiende eeuw, de gouden eeuw, was meer dan de helft van de inwoners van Amsterdam allochtoon. Wat betekende dat voor de samenleving?

Wat nu de *Lonely Planet* is voor buitenlandse bezoekers van Amsterdam, was in de zeventiende eeuw de *Beschreibung der Stadt Amsterdam*. In de populaire wandelgids van Philipp von Zesen, een Duitse schrijver en dichter, werd de hoofdstad van de republiek der Nederlanden beschreven als een kosmopolitisch en vooral pluriforme stad.

Von Zesen, die zelf lang in de Amsterdam woonde, raadde bezoekers aan vooral een wandeltocht te maken langs de vele migrantenkerken te in de stad. Eén van die kerken was de

Lutherse Kerk aan het Spui, indertijd een hoogst modern gebouw naar Parijse snit. De kerkangers waren vooral Duitsers en Scandinaviërs. Dominee Caspar Pfeiffer hield zijn preken in zijn eigen taal, het Duits.

En zoals dat tegenwoordig ook gaat bij moskeën hadden buitenlandse overheden meebetaald aan de kerk. Gulle gift van de koning van Zweden: een lading koper, te gebruiken voor het dak. Mooi gebaar van de koning, vond men te Amsterdam, maar jammer genoeg kwam de zending te laat aan – dakdekkers waren al druk in de weer met leien.

De invloed van migratie op het zeventiende-eeuwse Amsterdam was vorige week het onderwerp van de oratie van Geert Janssen, die is benoemd tot hoogleraar vroegmoderne geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Historici hebben de grootschalige immigratie in het Am-

sterdam van de zeventiende eeuw vooral in kwantitatieve termen beschreven. Heel nuttig, maar meten is niet alles weten. Wat Janssen interesseert, is wat migrant-zijn betekende voor de betrokkenen en de samenleving waarin zij integreerden.

Hoe kon het dat het Nederland van vierhonderd jaar geleden veel beter in staat leek dan het Nederland van nu grote groepen immigranten te laten integreren in de samenleving?

Nou moeten de zaken niet te rooskleurig worden voorgesteld: de gemiddelde zeventiende-eeuwer moest niet veel van buitenlanders hebben.

Maar religieuze vluchtelingen en ballingen konden in Amsterdam zeker op waardering rekenen. De oorzaak lag in de Tachtigjarige Oorlog, waarin vele Nederlanders zelf op de vlucht waren geweest voor religieuze vervolging van zowel katholieke als protestantse zijde. Zeker in calvinis-

tische hoek werd dat behalve als pijnlijk ook als vertijkend opgevat: een eigentijdse vorm van religieuze martelaarschap. Na de oorlog werd een vluchtelingenverleden in Amsterdam iets om trots op te zijn.

Transnationale religieuze solidariteit noemt Janssen de in het zeven-

tante hugenoten uit Frankrijk een warm welkom.

Overigens konden niet alle autochtone burgers van Amsterdam zich vinden in de nieuwe Nederlandse samenleving zoals die ontstond in de Tachtigjarige Oorlog.

In het Duitse stadje Kalkar staat de St. Nicolaikirche. Opvallend aan de parochiekerk zijn Amsterdamse opschriften, emblemen en materialen. Op een triptiek in een zijnis staat zelfs de Amsterdamse burgemeestersdochter Liesbeth Brouwer afgebeeld. Het zijn de overblijfselen van een vluchtelingengemeenschap van katholieke Amsterdammers, vastbesloten trouw te blijven aan de koning van Spanje en vooral ook de kerk van Rome.

Van een protestants of rebels Amsterdam moesten ze niets hebben, van experimenten met religieuze tolerantie ook niet.

Een verleden als vluchteling was reden trots te zijn

tiende-eeuwse Amsterdam heel gebruikelijke verbondenheid met om hun geloof vervolgde buitenlanders. Voor calvinistische vluchtelingen in het Duitse Rijk organiseerden kerken regelmatig grootschalige collecties en hulpacties, later boden ze protes-